

POSTANOWIENIE

Dnia 26 stycznia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z wniosku L. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W.
o rentę z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 26 stycznia 2021 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 16 maja 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 16 maja 2019 r., III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację ubezpieczonego L. S. od wyroku Sądu Okręgowego w W. XIV Wydział Ubezpieczeń Społecznych z dnia 8 września 2017 r. w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W. o rentę z tytułu niezdolności do pracy, którym oddalono jego odwołanie od decyzji organu rentowego z dnia 23 października 2014 r., którą, pomimo stwierdzenia trwałej częściowej niezdolności do pracy ubezpieczonego, odmówiono mu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy wobec niespełnienia przez niego przesłanki 5-letniego stażu ubezpieczeniowego w dziesięcioleciu przypadającym na okres od dnia 10 marca 2004 r. do dnia 9 marca 2014 r. (art. 57 w związku z art. 58 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń

Spółecznych, obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 53 dalej „ustawa emerytalna”).

Sąd drugiej instancji, przyjmując za własne ustalenia stanu faktycznego Sądu Okręgowego oraz dzielając ich prawną ocenę, uznał, że okres studiów doktoranckich może zostać zaliczony do okresów nieskładkowych. Jednak w przypadku ubezpieczonego nawet przy zaliczeniu wskazywanego okresu nie legitymuje się on w okresie dziesięciolecia przed złożeniem wniosku o rentę 5-letnim okresem składkowym i nieskładkowym, ponieważ w okresie od dnia 10 marca 2004 r. do dnia 9 marca 2014 r. zaliczeniu podlegać mogły jedynie 4 lata. Ze złożonego zaświadczenia wynika bowiem, że po pierwsze, zgodnie z Regulaminem, studia doktoranckie miały trwać cztery lata, a po drugie w okresie ich odbywania od dnia 1 października 2010 r. do dnia 30 września 2015 r. przez rok ubezpieczony był zawieszony w prawach uczestnika tych studiów. Ponadto Sąd drugiej instancji wskazał, że okres dwusemestralnych studiów podyplomowych w zakresie zarządzania projektem, które ubezpieczony odbył w roku 2009/2010, nie może stanowić podstawy do zmiany zaskarżonego o wyroku, gdyż ten rodzaj nauki nie został zaliczony do żadnego z okresów składkowych lub nieskładkowych wskazanych w art. 6 i 7 ustawy emerytalnej.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik ubezpieczonego, zarzucając naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 7 pkt 9 ustawy emerytalnej w związku z art. 7 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 11 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 16 ust. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, (aktualnie - ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 85 ze zm.), przez niezastosowanie tych przepisów do ustalonego w niniejszej sprawie stanu faktycznego i błędne przyjęcie, że okres studiów podyplomowych w zakresie zarządzania projektem odbyty i ukończony przez ubezpieczonego w roku 2009/2010, nie może zostać zaliczony do żadnego z okresów nieskładkowych w rozumieniu ustawy emerytalnej, a w konsekwencji niedoliczenie okresu ww. studiów podyplomowych do okresu nieskładkowego i uznanie, że ubezpieczony nie spełnił jednego z warunków uzyskania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, uregulowanego w art. 57 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 58 ust. 1 pkt 5 i ust. 1 pkt 5 i ust. 2 ustawy emerytalnej, w

postaci posiadania okresu składkowego i nieskładkowego w wymiarze co najmniej 5 lat w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy.

W oparciu o te zarzuty pełnomocnik ubezpieczonego wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania kasacyjnego, w tym kosztach pomocy prawnej świadczonej z urzędu, nie opłaconej w całości ani w części.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne - „czy studia podyplomowe na uczelni, która jest szkołą wyższą w rozumieniu przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, stanowią naukę w szkole wyższej, o której mowa w art. 7 pkt 9 ustawy emerytalnej, a w konsekwencji czy podlegają zaliczeniu do okresu nieskładkowego, stanowiącego jeden z warunków przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy na podstawie art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 i ust. 2 ustawy emerytalnej”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest nieuzasadniony.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej powołał się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.).

Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że za istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., uznaje się zagadnienie dotychczas niewyjaśnione i nierozwiązane w orzecznictwie, a więc cechujące się nowością, i którego rozstrzygnięcie może sprzyjać rozwojowi prawa. W utrwalonym

orzecznictwie przyjmuje się, że powołanie się na tę okoliczność wymaga, obok sformułowania tego zagadnienia, także przytoczenia związanych z nim konkretnych przepisów prawnych, wskazania, dlaczego jest ono istotne oraz przedstawienia argumentacji wskazującej na rozbieżne oceny prawne (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, poz. 51; z dnia 10 stycznia 2012 r., I UK 305/11, LEX nr 1215784; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950; z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307; z dnia 14 kwietnia 2015 r., II PK 217/14, LEX nr 678073; z dnia 28 października 2015 r., I PK 17/15, LEX nr 2021940; z dnia 14 stycznia 2016 r., II CSK 382/15, LEX nr 2090999). Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy po pierwsze - przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruuujących to zagadnienie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468) oraz po drugie - jego wyjaśnienie ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy w ustalonym stanie faktycznym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2009 r., II PK 248/09, LEX nr 736732). Wypada również dodać, że podobnie jak w przypadku, gdy podstawą wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest występujące w sprawie zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), nie zachodzi ona, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, brak nadto okoliczności uzasadniających zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

W ocenie Sądu Najwyższego skarżący nie zdołał wykazać występowania tak rozumianej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, gdyż rozpoznanie takiego zagadnienia jest bezprzedmiotowe w świetle okoliczności faktycznych sprawy objętej skargą kasacyjną.

Okres nieskładkowy przypadający w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy (art. 58 ust. 2 w zw. z art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, uwzględnia się w rozmiarze nieprzekraczającym jednej trzeciej okresów składkowych udowodnionych w tym dziesięcioleciu (art. 5 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Przepis art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej określa jako jeden z warunków przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy posiadanie wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego. Zgodnie z art. 58 ust. 1 tej ustawy, wymagany okres zatrudnienia oznacza określoną liczbę lat w zależności od tego, w jakim wieku osoba ubiegająca się o przyznanie renty stała się niezdolna od pracy. Dla osób, których niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej trzydziestu lat, okres ten wynosi 5 lat z zawartym w ust. 2 tego przepisu zastrzeżeniem, że okres ten powinien przypadać w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy. Dla osób, które stały się niezdolne do pracy po ukończeniu 30 lat, określony w art. 57 ust. 1 pkt 2 wymóg oznacza posiadanie pięcioletniego okresu składkowego i nieskładkowego w określonym przedziale czasowym, natomiast okresy składkowe i nieskładkowe przypadające w innym przedziale czasowym nie są brane pod uwagę przy ustalaniu prawa. Przepis art. 5 ust. 2 ustawy emerytalnej stanowi, że przy ustalaniu prawa do emerytury i renty oraz obliczaniu ich wysokości okresy nieskładkowe uwzględnia się w wymiarze nieprzekraczającym jednej trzeciej udowodnionych okresów składkowych.

W ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, zwanej dalej ustawą systemową, wyodrębnione zostały jako ryzyka ubezpieczeniowe, m.in. ryzyka emerytalne i rentowe uregulowane w ustawie emerytalnej obowiązującej od dnia 1 stycznia 1999 r. Tak prawo do emerytury jak i do renty z tytułu niezdolności do pracy, ustawa emerytalna wiąże z podleganiem ubezpieczeniu społecznemu, a nabycie prawa od tych świadczeń uzależnione jest od legitymowania się okresami ubezpieczenia, zdefiniowanymi w art. 4 pkt 5 ustawy emerytalnej jako okresy opłacania składek na ubezpieczenie (emerytalne i rentowe),

a także okresy nieopłacania składek z powodu przekroczenia w trakcie roku kalendarzowego kwoty rocznej podstawy wymiaru składki (por. art. 19 ust. 1 oraz 7 i 8 ustawy systemowej), tak więc w tej ostatnio wymienionej sytuacji, mimo nieopłacania składki, okres taki traktowany jest jako okres ubezpieczenia w rozumieniu ustawy emerytalnej. Trzeba też pamiętać, że okres trwania tytułu ubezpieczeniowego, w którym ustawa nie przewidziała obowiązku opłacania składek (np. okres zwolnienia od pracy w związku z chorobą), mimo że jest uwzględniany do tzw. stażu emerytalnego czy rentowego, nie jest okresem ubezpieczenia. Warunkiem nabycia prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego, po zejściu chronionego przez ustawę ryzyka ubezpieczeniowego jest wykazanie odpowiedniego (minimalnego) stażu ubezpieczeniowego, dłuższego w przypadku świadczeń długoterminowych (emerytura). Brak takiego stażu minimalnego uniemożliwia nabycie prawa do świadczenia. W przypadku renty z tytułu niezdolności do pracy, a więc zdarzenia nieoczekiwanego, staż ten jest krótszy niż przy ubieganiu się o emeryturę. Na rozdzielnosc regulacji dotyczących stażu ubezpieczenia i warunków rentowych zwrócił także uwagę Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 19 sierpnia 1982 r. (III UZP 21/82, OSNCP 1983/1, p. 1), stwierdzającej, że pracownikowi w wieku powyżej 30 lat nie zalicza się do pięcioletniego okresu zatrudnienia, od którego zależy uzyskanie renty inwalidzkiej, okresu działalności kombatanckiej, w jakim okres tej działalności nie przypada na ostatnie 10 lat przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub ustaniem ostatniego zatrudnienia.

Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2012 r. (I UZP 5/11, OSNP 2012, nr 13–14, poz. 175, okres nieskładkowy przypadający w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy (art. 58 ust. 2 w zw. z art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) uwzględnia się w rozmiarze nieprzekraczającym jednej trzeciej okresów składkowych udowodnionych w tym dziesięcioleciu (art. 5 ust. 2 tej ustawy).

Nie ulega obecnie wątpliwości, że okresy składkowe „udowodnione” konieczne do uzyskania prawa do renty muszą mieścić się w ostatnim dziesięcioleciu przed zgłoszeniem wniosku lub powstaniem niezdolności do pracy.

Innych okresów, niemieszczących się w tym dziesięcioleciu, nie udowadnia się przy ustaleniu prawa do renty, są one uwzględniane dopiero przy ustalaniu wysokości świadczenia, jeżeli prawo zostanie przyznane. Wymagane okresy nieskładkowe (podobnie jak okresy składkowe) muszą mieścić się w tym samym przedziale czasowym i uwzględniane są zgodnie z zasadą proporcjonalności, w wymiarze jednej trzeciej „udowodnionych” okresów składkowych, a więc mieszczących się w ostatnim dziesięcioleciu sprzed zgłoszenia wniosku lub powstania niezdolności do pracy. Stosownie do tych przepisów, nie ma obowiązku udowadniania innego niż wymagany okresu składkowego (a więc z określonego dziesięciolecia) przypadającego w innym przedziale czasowym, tylko po to, aby zwiększyć wymiar okresów nieskładkowych. Wprawdzie według art. 57 ust. 1 warunkiem niezbędnym dla ustalenia prawa do renty jest posiadanie okresu składkowego i nieskładkowego, jednak okresy te nie są traktowane równorzędnie, w tym sensie, że dla spełnienia tego wymogu wystarczające jest wykazanie samych okresów składkowych w określonym wymiarze, natomiast nie jest wystarczające wykazanie samych okresów nieskładkowych. Te okresy bowiem dolicza się do okresów składkowych, a więc nie mają one niezależnego bytu prawnego. Przepis art. 5 ust. 2 nakazuje bowiem ustalanie wymiaru tych ostatnich okresów w odniesieniu do udowodnionych okresów składkowych, musi być zatem wykazany jakikolwiek okres składkowy, aby można było obliczyć okres nieskładkowy podlegający uwzględnieniu.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie uznał, że konsekwencją przyjęcia tego poglądu była konieczność wskazania w skardze kasacyjnej, że w okresie dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy wnioskodawca posiadał tyle okresów składkowych, aby po ich zmniejszeniu do jednej trzeciej w celu obliczenia adekwatnej ilości okresów nieskładkowych, możliwe było proporcjonalne zaliczenie czterech lat studiów doktoranckich i jednego roku studiów podyplomowych - łącznie pięciu lat, co *de facto* ze względów arytmetycznych było niemożliwe. Pomimo stwierdzenia relewantnej niezdolności do pracy ubezpieczonego, odmówiono mu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy wobec niespełnienia przez niego przesłanki 5-letniego stażu ubezpieczeniowego w dziesięcioleciu przypadającym na okres od dnia 10 marca 2004 r. do dnia 9 marca 2014 r. Z ustaleń faktycznych wynika, że

studia doktoranckie miały trwać cztery lata, a zostały odbyte w okresie od dnia 1 października 2010 r. do dnia 30 września 2015 r. (przez rok ubezpieczony był zawieszony w prawach uczestnika tych studiów). Ponadto Sąd drugiej instancji wskazał, że okres dwusemestralnych studiów podyplomowych w zakresie zarządzania projektem ubezpieczony odbył w roku 2009/2010. Z akt ZUS wynika, że w dziesięcioleciu przypadającym na okres od dnia 10 marca 2004 r. do dnia 9 marca 2014 r. wnioskodawca nie udowodnił żadnego okresu składkowego, co implikuje ocenę, że w tym okresie nie było możliwe zaliczenie ubezpieczonemu żadnego okresu nieskładkowego. Skarga kasacyjna w ogóle nie odnosi się do tej relewantnej kwestii.

Prowadzi to do konkluzji, że nie było potrzeby rozważania przedstawionego w skardze kasacyjnej zagadnienia prawnego, gdyż wynik takiej oceny nie miał wpływu na rozstrzygnięcie skargi kasacyjnej.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.